

วัฒนธรรมโรงเรียน

ความหมาย

วัฒนธรรมโรงเรียน (School Culture) หมายถึง สัญลักษณ์ สิ่งประดิษฐ์ กฎระเบียบ พิธีการ ค่านิยม ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียน

ความเป็นมา

ปี ค.ศ.1938 เซสเตอร์ บาร์นาร์ด (Chester Barnard, 1938) และปี ค.ศ.1945 เอลตัน เมโย (Elton Mayo, 1945) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบรรทัดฐาน ความรู้สึก ค่านิยม ความคิดของกลุ่มผู้ทำงานที่เกิดขึ้นในสถานที่ทำงานขององค์กร ดังเช่น โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจะมีวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งและเป็นหน้าที่ของผู้นำองค์กรที่ต้องปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงหรือสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี (Hoy and Miskel, 2008)

ความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมโรงเรียน

1. วัฒนธรรมโรงเรียนเกิดจากการสะสม ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม บรรทัดฐาน ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ ประเพณี พิธีกรรม กฎระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติ ตลอดจนการกระทำของบุคคลต่างๆ ของโรงเรียนที่มีมาอย่างต่อเนื่อง

2. วัฒนธรรมโรงเรียนหนึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียนนั้น ซึ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมโรงเรียนอื่น

3. วัฒนธรรมโรงเรียนก่อให้เกิดความผูกพันของบุคลากรในโรงเรียน

วัฒนธรรมโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

เทอร์เรนซ์ ดีล (Terrence Deal, 1985) เสนอว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพมีวัฒนธรรมโรงเรียนที่แข็งแกร่ง ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. บุคลากรในโรงเรียนมีค่านิยมและความเห็นร่วมกันว่า “โรงเรียนทำอะไร”
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นผู้นำในการกำหนดค่านิยมของโรงเรียน
3. พิธีกรรมที่สำคัญหรือที่เด่นเป็นจุดศูนย์รวมความเชื่อของบุคลากรในโรงเรียน
4. มีบุคลากรของโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างของผู้เป็นวีรบุรุษหรือเป็นวีรสตรี เช่น อาจารย์ดีเด่น
5. สร้างพิธีกรรมใหม่และยังคงรักษาพิธีกรรมเดิม
6. ประกอบพิธีกรรมที่สำคัญและปรับปรุงค่านิยมหลัก
7. ยึดถือความสมดุลระหว่างสิ่งใหม่และสิ่งเก่า ความสมดุลระหว่างความเป็นอิสระและการควบคุม

8. เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางวัฒนธรรม

ประเภทของวัฒนธรรมโรงเรียน

วัฒนธรรมโรงเรียนแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (พิมพ์อ สดเอี่ยม, 2547) ดังนี้

1. **วัฒนธรรมแบบครอบครัว** เป็นวัฒนธรรมที่บุคลากรในสถานศึกษามีความสามัคคี ห่วงใย เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน ดูญาติ

2. วัฒนธรรมแบบเปลี่ยนแปลงพัฒนา เป็นวัฒนธรรมที่ให้บุคลากรมีเสรีภาพในการคิด คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาโอกาส ทำงานเป็นกลุ่ม

3. วัฒนธรรมแบบราชการ เป็นวัฒนธรรมที่มีระเบียบแบบแผน มีระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการ มีการปกครองเป็นระบบตามลำดับยศ ชั้น เน้นประสิทธิภาพ ถือเกียรติยศ ถือความภาคภูมิใจ

4. วัฒนธรรมแบบการตลาด เป็นวัฒนธรรมที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ มุ่งผลงาน มีการแข่งขันได้รับผลตอบแทนจากการทำงาน ยึดถือความสามารถของบุคลากรเพื่อประสิทธิผลของโรงเรียน

แบบสอบถามเพื่อวัดวัฒนธรรมโรงเรียน

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2548) ได้สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดวัฒนธรรมของโรงเรียน มีค่าความเชื่อมั่น 0.872 แบบสอบถามมีลักษณะดังนี้

แบบสอบถามวัฒนธรรมโรงเรียน

คำชี้แจง

แบบสอบถามวัฒนธรรมโรงเรียน เป็นแบบสอบถามเพื่อสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียนและครูเกี่ยวกับวัฒนธรรมของโรงเรียนที่มีสภาพอยู่ในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 16 ข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขใต้ตารางระดับความเป็นจริงที่ตรงกับความเป็นจริงของโรงเรียนตามเกณฑ์ ดังนี้

1	หมายถึง	เป็นจริงน้อยที่สุด
2	หมายถึง	เป็นจริงน้อย
3	หมายถึง	เป็นจริงปานกลาง
4	หมายถึง	เป็นจริงมาก
5	หมายถึง	เป็นจริงมากที่สุด

โรงเรียนของท่านมีลักษณะการปฏิบัติอย่างไร	ระดับความเป็นจริง				
	1	2	3	4	5
1. ครูร่วมมือช่วยเหลือกันเหมือนญาติมิตร					
2. ครูมีความรัก สามัคคี สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน					
3. ครูไม่ถือยศศักดิ์หรือสถานภาพเข้าหากันในการปฏิบัติงาน					
4. ครูจริงจังและส่งเสริมความก้าวหน้าซึ่งกันและกัน					
5. ครูมีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อก้าวหน้าของสมาชิกและโรงเรียน					
6. กล้าตัดสินใจเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงโรงเรียน					
7. โรงเรียนส่งเสริมการทำงานเป็นทีม					
8. โรงเรียนพัฒนาบุคลากรเพื่อความก้าวหน้าของสมาชิกและโรงเรียน					
9. การติดต่อประสานงานจะเป็นขั้นตอนตามสายงานบังคับบัญชา					
10. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงพัฒนาการปฏิบัติงานเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่เคยดำเนินการ					
11. กำหนดระเบียบขั้นตอนแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจนโดยยึดเอานโยบายเป็นหลัก					
12. ครูปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ตามที่ดี					
13. การปฏิบัติงานมุ่งความสำเร็จของงานเป็นหลัก					
14. โรงเรียนมีบรรยากาศของการแข่งขันในการทำงาน					
15. ครูมีความมุ่งมั่นมุ่งมั่นและทำงานหนัก					
16. โรงเรียนมุ่งสร้างความพึงพอใจให้สมาชิกหรือผู้รับบริการ					

ในแบบสอบถามนี้ ข้อ 1 - 4 เป็นวัฒนธรรมแบบ
ครอบครัว ข้อ 5 - 8 เป็นวัฒนธรรมแบบเปลี่ยนแปลง
พัฒนา ข้อ 9 - 12 เป็นวัฒนธรรมแบบราชการ ข้อ
13 - 16 เป็นวัฒนธรรมแบบการตลาด

ในการวัดนั้นให้ผู้อำนวยความสะดวก
แบบสุ่มมา 3 - 5 คน ตอบแบบสอบถาม ตรวจสอบคำตอบ
ข้อ 1 - 4 แล้วหาค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแต่ละคน จากนั้นก็
เอาค่าเฉลี่ยของทุกคนมารวมกันหาค่าเฉลี่ยอีกครั้ง เป็น
ค่าเฉลี่ยของวัฒนธรรมแบบครอบครัว จากนั้นก็ตรวจที่
ตอนถัดไป แล้วคำนวณค่าเฉลี่ยของแต่ละตอน นำค่า
เฉลี่ยของทั้ง 4 ตอนมาเปรียบเทียบกันดู ค่าเฉลี่ยตอน
ใดมากที่สุด ตรงกับวัฒนธรรมแบบใดก็จัดว่าโรงเรียน
นั้นมีวัฒนธรรมโรงเรียนแบบนั้น เช่น เทียบค่าเฉลี่ยทั้ง
4 วัฒนธรรมแล้วปรากฏว่าค่าเฉลี่ยวัฒนธรรมครอบครัว
สูงสุด สูงกว่าวัฒนธรรมอื่นๆ อีก 3 ด้าน ก็สรุปว่า
โรงเรียนนั้นมีวัฒนธรรมแบบครอบครัว แต่ถ้าค่าเฉลี่ย

วัฒนธรรมตั้งแต่ 2 - 4 ด้านเท่ากัน ก็สรุปว่าโรงเรียนนี้
ไม่สามารถสรุปได้ว่ามีวัฒนธรรมโรงเรียนแบบใด

ความสำคัญของวัฒนธรรมโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนปัจจุบันถือว่าโรงเรียนเป็นระบบ
เปิด สิ่งแวดล้อมย่อมมีผลต่อวัฒนธรรมโรงเรียนที่เกิดจาก
ทั้งความคิด ความเชื่อ บรรทัดฐานของบุคคลในโรงเรียน
พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของโรงเรียน ตลอด
จนความเชื่อพิธีกรรมต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีของ
ชุมชนล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนทั้ง
สิ้น

ศิริกาญจน์ ไกรบำรุง (2553) วิจัยพบว่า วัฒนธรรม
โรงเรียนแบบการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการจัดการแบบใช้
โรงเรียนเป็นฐาน แต่วัฒนธรรมโรงเรียนแบบครอบครัว
จุดรั้งการจัดการแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน วัฒนธรรม
โรงเรียนแบบครอบครัวและวัฒนธรรมโรงเรียนแบบราช
การจุดรั้งวัฒนธรรมโรงเรียนแบบการตลาด

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์

บรรณานุกรม

- พิมพ์อร สดเอี่ยม. (2547). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารวิชาการของสาขาวิชาในระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏ**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริกาญจน์ ไกรบำรุง. (2553). **ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับการปฏิบัติการบริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา) นครราชสีมา : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- สุวัฒน์ วิวัฒน์านนท์. (2553). **ปัจจัยเชิงพระระดับที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา). นครราชสีมา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- Barnard, C.L. (1938). **Functions of Executive**. Cambridge, MA : Harvard University Press.
- Deal, T.E. (1985). "The Symbolism of Effective Schools," **Elementary School Journal**. 85 : 601-20,
- Hoy, W.K. and Miskel, G.G.S. (2008.). **Educational Administration : Theory, Research and Practice**. New York : The McGraw – Hill Companies Inc.,
- Mayo, E. (1945.). **The Social Problems of an Industrial Civilization**. Boston : Graduate School Of Business Administration, Harvard University,
- Sergiovanni, T. and Starratt , R.J. (1998.). **Supervision : A Redefinition**. Boston : McGraw – Hill.